

BUITEN

3^E JAARGANG N^O. 45

ZATERDAG 6 NOVEMBER 1909.

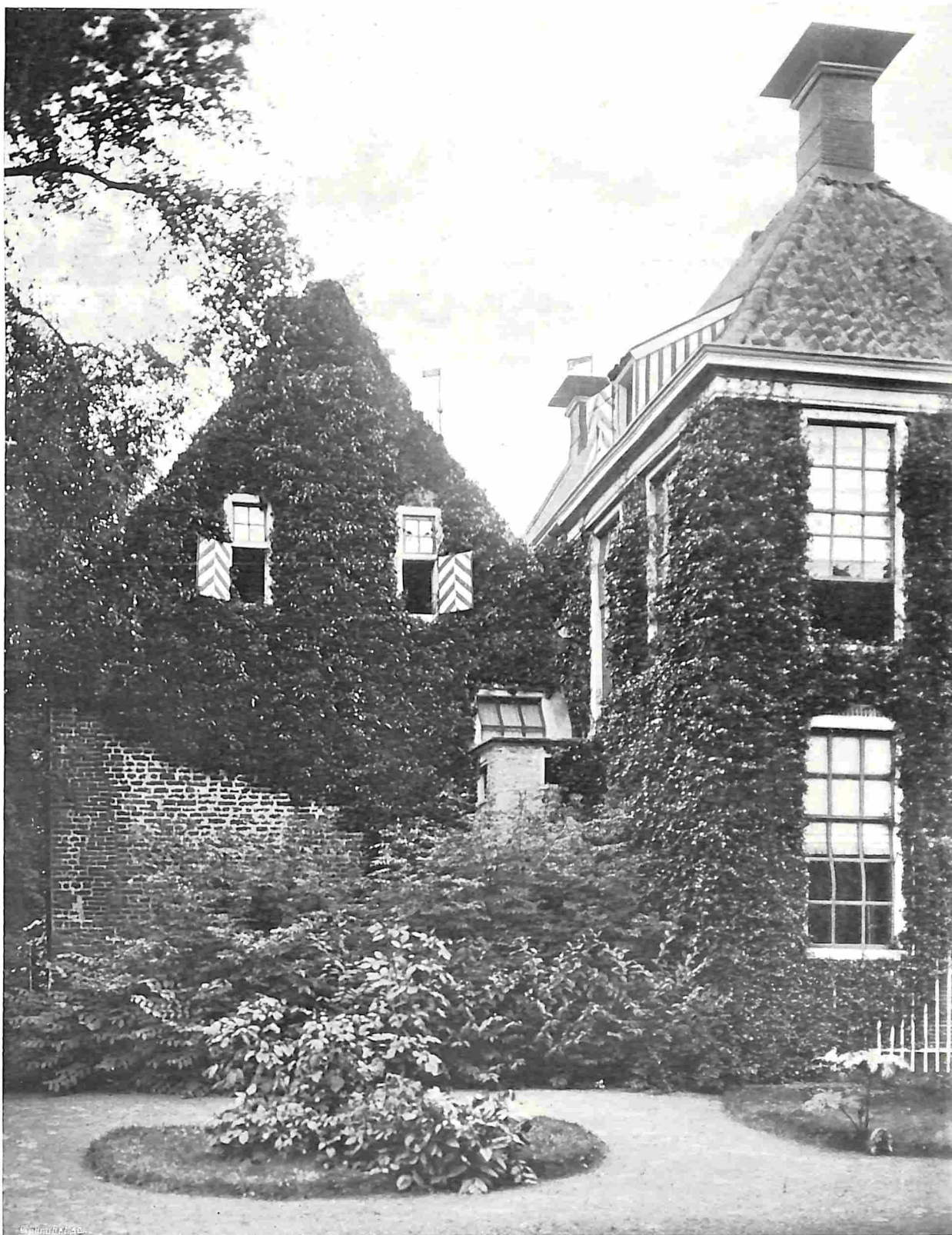

Foto R. H. Herwig.

DE WEDDERBURCHT. BEGROEIDE ACHTERGEVEL.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK.	BLZ. 546
DE STERRENHEMEL IN NOVEMBER, DOOR A. A. N.	546
SINTE-MAARTEN, DOOR M. KRAMER	547
DE RIO GRANDE OVER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 548—552
DE BRANDARIS	BLZ. 552
DE WEDDERBURCHT, DOOR R. H. HERWIG, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 545 EN 552—554
VOGELVEREERING, DOOR G.	BLZ. 554
BALI EN PERGAMUM, IV (VERVOLG), GEÏLLUSTREERD	554
LUCHTREIZEN MET DEN VRIJEN BALLON (VERVOLG), DOOR CHR. A. C. NELL, GEÏLLUSTREERD	555

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

26 OCTOBER. Herdenking van den 100^{en} geboortedag van Junghuhn, den „Humboldt van Java” en grondvester der kinacultuur.

De Japansche staatsman prins Ito te Charbin door een Koreaan vermoord.

De Times bericht het tot stand komen van het Internationale Reedersverbond, omvattende reedersverbanden van Nederland, België, Engeland, Duitschland, Denemarken en Zweden.

27 OCTOBER. De ontslagaanvraag van Mr. W. F. van Leeuwen als burgemeester van Amsterdam wordt bekend.

De directeur-generaal van den arbeid, de heer IJsselstein, biedt namens het ministerie van landbouw, handel en nijverheid zijn bemiddeling aan in de staking te IJmuiden.

Generaal-majoor W. A. T. de Meester in de plaats van luitenant-generaal A. Kool benoemd tot commandant van het veldleger.

Optreden van een radicaal ministerie in Denemarken onder leiding van Dr. Zahle.

Te Boom bij Antwerpen komen 6 sterfgevallen aan de cholera voor.

Noodweer in Engeland; in verschillende streken zijn overstromingen en op tal van plaatsen is het treinverkeer gestoord.

Generaal Weiler benoemd tot kapitein-generaal in Catalonië.

28 OCTOBER. Bij de tusschentijdsche verkiezing voor het Engelsche Parlement in het Londensche district Bermondsey, ter vervanging van den overleden liberalen afgevaardigde, wordt de unionist Dumphreys met groote meerderheid gekozen, hetgeen een harde slag voor de regeering wordt geacht, daar men deze verkiezing eenigszins beschouwde als een voorproefje van de algemeene verkiezingen, die zullen komen als het Hoogerhuis de begroting verwerpt.

Mijnegasontplofing in de Darren-mijn bij Bargoed in Engeland waarbij 22 personen om het leven komen.

De minister-president Briand houdt in de Fransche Kamer een meesterlijk betoog over de evenredige vertegenwoordiging.

29 OCTOBER. Mouterij in Griekenland: de zeeofficier Tybaldos maakt zich met een aantal torpedobootten meester van het arsenaal te Salamis. Gevecht met de loyale vloot, dat twintig minuten duurt. De regeeringstroepen hernemen het arsenaal.

Een hevige storm richt in de omstreken van Caen (Fransche departement Calvados) groote schade aan.

De Tsaar keert te Livadia terug.

De Deutsche ingenieur Grade wint te Berlijn met een vliegtuig van Duitsch maaksel den Lanz-prijs ten bedrage van 40.000 mark.

30 OCTOBER. De mouterij in Griekenland is geheel onderdrukt. De meeste oproerige officieren zijn gevangen genomen, Tybaldos is met een torpedojager gevlucht.

Dood van Leopold Sonnemann, oprichter van de „Frankfurter Zeitung” en leider der democratische partij.

DE STERRENHEMEL
IN NOVEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden in den vóóravond (te ongeveer 8 uur):

Zenith: Andromeda, Cassiopeia, Cepheus, Hagedis;

Noorden: Groote en kleine Beer, Draak;

Noordoosten: Giraffe, Lynx, Tweelingen;

Oosten: Eridanus, Orion, Perseus, Stier, Wagenman;

Zuidoosten: Driehoek, Ram, Walvisch;

Zuiden: Kleine Paard, Pegasus, Zuider Visch, Visschen, Waterman;

Zuidwesten: Dolfin, Steenbok;

Westen: Arend, Hercules, Lier, Ophiuchus, Pijl, Vos, Zwaan.

Zooals men uit deze opgaaf ziet, verschijnen reeds in den vóóravond de schitterende winterconstellaties boven den Oostelijken horizon: de Tweelingen, de Stier met Hyaden en Pleiaden en Orion, het prachtigste aller sterrenbeelden. Eerst in de maanden December en Januari echter zal men dit luisterrijke deel van den sterrenhemel in den vóóravond op zijn best zien.

De Melkweg loopt te 8 uur door het Zenith, vrijwel van Oost naar West. Zijn helderste deelen, in den Zwaan, zijn aan den Westhemel op 45° hoogte te vinden, en dat wijst er op, dat de Melkweg zijn besten tijd nu gehad heeft. Er vallen deze maand twee Algolminima (Buiten I No. 30) op geschikte uren, nl. den 20^{en} te 11 uur en den 23^{en} te 8 uur. De ster Mira Ceti is in maanvrije nachten nog steeds gemakkelijk voor het bloote oog zichtbaar, maar neemt toch al zeer merkbaar in helderheid af. De ster bereikte haar maximum van lichtkracht een maand eer dan het vorige jaar. De uit deze opmerking volgende periode van 11 maanden heeft de „Wonderbaarlijke in den Walvisch” met kleine schommelingen en onregelmatigheden in hare lichtwisseling vertoond, zoolang zij waargenomen is, d. w. z. nu gedurende ongeveer drie eeuwen.

Het Zodiakaallicht is vooral in het begin van November in den nanacht onder gunstige omstandigheden aan den Oostelijken horizon waarneembaar. Ook het Oppositielicht zal in de eerste helft der maand in zeer heldere nachten nog goed zichtbaar zijn. Zooals in No. 17 van den eersten jaargang van Buiten werd medegedeeld, staat dit zeer zwakke schijnsel nagenoeg recht tegenover de zon. Gelijk de zon beweegt het zich dus, gemiddeld iets meer dan 1° per dag, langs de ekliptika naar het Oosten. Het staat in de maand October, zeer gunstig voor de waarneming, in een sterre-arme streek van den hemel (Visschen en Ram); half November is het Oppositielicht even bezuiden de Pleiaden te vinden, welker nabijheid de waarneming al zeer verzwakt; 1 December eindelijk bevindt het zich vrijwel midden tusschen Aldebaran, de oranje-roode heldere hoofdster der Hyadengroep, en de midden in den Melkweg gelegen ster β Tauri. Vooral de nabuurschap van den Melkweg maakt nu de waarneming zoo goed als onmogelijk, en dat blijft zoo tot in de tweede helft van Januari.

De tijdsvereffening neemt van het begin van November gedurende twee en een halve maand aldoor toe; de zon is den 3^{en} November 16 min. bij een goede klok voor, en half Februari bijna een kwartier achter.

Mercurius is niet waarneembaar.

Venus begint zich uit de avondschemering los te maken, en gaat half November al twee en een half uur na de Zon onder. Daar de synodische omloopstijd der planeet een jaar en zeven maanden is, zoo zijn nu dezelfde schijngestalten te verwachten als in April 1908 (Buiten II, No. 14). Evenals toen neemt de middellijn der planeet nu in een maand van 19" tot 25" toe, en is de schijngestalte nog iets „voller dan Eerste Kwartier” (Buiten II No. 6). Maar de veel lagere stand der planeet aan den hemel maakt de waarneming minder gemakkelijk dan negentien maanden geleden, en daarom wordt Venus ook eerst deze maand vermeld.

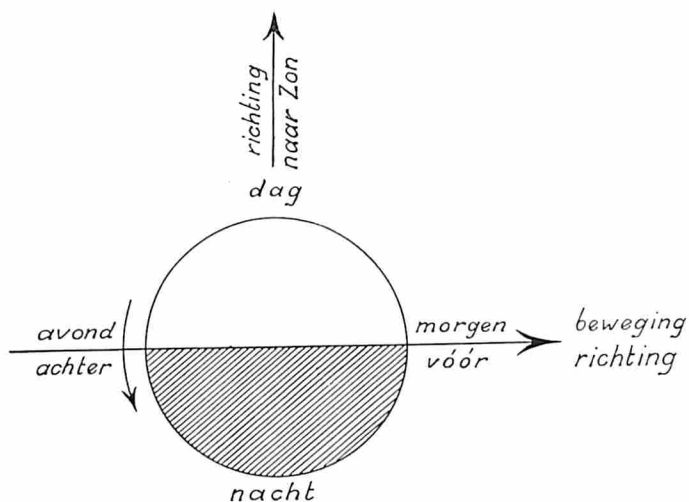
Mars is nog steeds de helderste ster van den vóóravond, maar zelfs zonder fotometer is al goed te zien, dat de helderheid afneemt: in den kijker is de schijf niet meer cirkelrond maar driekwart vol, en bovendien neemt de middellijn, die bij de oppositie (Buiten III, No. 36) 24" bedroeg, deze maand al tot 14" af. Mars loopt in het sterrenbeeld Visschen langzaam Oostwaarts en nadert daarbij zeer merkbaar de „terug”, d. i. naar het Westen loopende planeet Saturnus. Beide planeten blijven hoogst dankbare objecten ook voor middelmatig sterke kijkers, mits men op Mars niet al datgene verlangt te zien, waarvan de couranten instrumenten, naar het schijnt, aan de grens der zichtbaarheid blijft.

Jupiter is in de morgenuren zichtbaar.

De komeet van Halley is sedert mijn vorige bericht in No. 40 al heel wat dichterbij gekomen. De afstand tot de aarde was toen (2 October) 2.9, en is nu (6 November) 1.9 maal den gemiddelden afstand aarde-zon. De komeet loopt deze maand middelmatig snel Westwaarts; zij zal den 30^{en} November in de onhaar nu in de eerste de beste heldere maanvrije nacht in den Utrechtschen kijker van 26 c.M opening te kunnen waarnemen. Tegen den morgen van 27 November is een totale maans-

verduistering voorspeld. Daar echter de maan eerst te half acht 's morgens in de totaalschaduw der aarde treedt, en even daarna al ondergaat, zoo zal Nederland het verschijnsel niet kunnen zien.

November is na Augustus de voornaamste maand voor de waarneming der *vallende sterren*. Vooreerst zijn ze van 13 tot 18 November gewoonlijk talrijk in den nacht, met een straalpunt in den Leeuw. Deze vallende sterren heeten Leoniden en hebben naar alle waarschijnlijkheid eens deel uitgemaakt van de in 1866 verschenen komeet van Tempel. Verder zijn er half November ook vallende sterren in den vóóravond te verwachten; zij zouden naar hun radiant in Andromeda Andromediden kunnen heeten, maar ze worden gewoonlijk naar hun afkomst van de komeet van Biela Bieliden genoemd. De Leoniden bewegen zich snel, de Bieliden langzaam. Dit opmerkelijke verschil laat zich ongedwongen verklaren uit het feit, dat de komeet van Tempel en haar zwerm van vallende sterren — evenals ook de komeet van Halley — een baanbeweging heeft, tegengesteld aan den zin waarin de aarde om de zon loopt; de baanbeweging der komeet van Biela en van den Bielidenzwerm daarentegen is gelijk gericht met de beweging der aarde. Nu is de snelheid der beide kometen en ook der beide zwermen op het oogenblik van een ontmoeting met de aarde op rond 42 K.M. per seconde te stellen. De Bieliden halen de aarde, die zelve in haar baan 30 K.M. per seconde aflegt, in, en treffen onze planeet dus van den achterkant, met de betrekkelijk geringe snelheid van $42 - 30 = 12$ K.M. per seconde, terwijl de Leoniden van voren tegen de aarde botsen met de veel grootere snelheid van $42 + 30 = 72$ K.M. per seconde. Dat de Leoniden zich dus snel schijnen te bewegen, de Bieliden langzaam, is niet te verwonderen. Wat is nu „van voren” en „van achteren” bij de aarde? De aarde draait in denzelfden zin

om haar as en om de zon. Met dit feit is bij het richten der pijltjes in bijgaande schets rekening gehouden. Uit de „richting naar zon” volgt nu wat als morgen- en wat als avondhelft onze planeet moet beschouwd worden. Blijkbaar heeft dat deel der aarde, dat naar de baanbeweging te oordeelen de vóórkant moet heeten, morgen, daar het door de aarddraaiing zoo aanstonds zonlicht zal gaan ontvangen, daar het dus m. a. w. de zon zoo aanstonds zal zien opkomen.

Keeren wij nu tot de Leoniden en Bieliden terug, dan zien wij, dat de Leoniden, die van voren tegen den aardbol botsen, voornamelijk tegen den morgenstond gezien worden, terwijl de Bieliden, die de aarde inhalen en dus van achteren treffen, in den vóóravond worden waargenomen.

De aarde ontmoet per jaar vele miljoenen vallende sterren, die evenmin als de kometen, waarvan zij afkomstig zijn, voorliefde voor bepaalde richtingen hebben, en die dus den aardbol van alle kanten bestoken. Stond de aarde in het zonnestelsel stil, dan zouden wij de vallende sterren rondom even talrijk zien en er in den nacht even veel ontmoeten als in den vóóravond. Nu de aarde zich beweegt, wordt de voorkant het meest getroffen, en de vallende sterren vertoonen zich het meest na middernacht. Een zwerm als de Bieliden die in den vóóravond werkzaam is, behoort tot de uitzonderingen. Reeds in N°. 45 van den tweeden jaargang wees ik hierop.

A. A. N.

SINTE-MAARTEN.

T IS 11 November en somber najaarsweer. Zwaar hangt de grijze lucht over de hooge boerderijen en lage burgerhuisjes, over de vale, eindeloze velden aan weerszijden van den stillen dorpsweg. Kil is 't en vochtig; van de grauwe, kale takken vallen dikke droppels op 't natte gras. De olmenstammen voor de hoeve, zoo helder gewit in den vroegen zomer, zijn misselijk verkleurd door het neersijpelend vocht. Sombor zijn de huizen, de boomen, de velden, doodsch is het heele landschap. En het holle geluid der late herfstklanken doet de doodschheid der natuur nog sterker uitkomen. Hoor het doffe gebulk van de enkele runderen nog op de verlaten velden! Dat is niet meer het blijde geloei als in den zomer; heimweklanken zijn het naar den warmen

stal, naar het geurige wintervoedsel. Voorbij is de zomersche poëzie; weemoed, diep-herfstweemoed overal om u heen.

Elf November is 't en somber najaarsweer. Elf November! Maar dan moet er kindergezang klinken in de dorpen van Kennemerland; dat wil de traditie, al is het diep in den herfst, al predikt de natuur de vergankelijkheid des levens. Maar een Meizang is het niet, geen vroolijke melodie, geen huppelende klanken; het poovere lied past in den soberen najaarsstijl. Bij veel wonderlijken onzin bevat het een smeekbede van den arme om lijfsbehoud nu de barre, koude winter voor de deur staat.

Wilt ge hem hooren, den soberen zang, het lied ter herinnering aan den edelmoedigen menschevriend, die zijn mantel in tweeën sneed om een arme te kleeden? Volg het drietal kinderen, dat met blijde gezichtjes het straatje opgaat naar de boerderij hier aan den weg. Twee broertjes en een zusje, dat ook al moet meezingen ter eere van den goeden Sint Maarten; zeker, maar ook om in het kleine handje een centje te ontvangen om „sunnesse klompies” te koopen, of een warme muts voor den winter, of iets dergelijks. En als de centenooft ruim is, mag een der broertjes wel dadelijk een paar nieuwe daagsche hutjes hebben; zijn eene klompje — de kameraad van een gesneuvelden makker — is te groot en kleppert bij elken stap op het straatje. Daar zijn ze bij de voordeur, die door den oudste, den chef van den troep, parmantig wordt geopend. Met schuchtere stemmetjes beginnen ze het eentonige lied; de broertjes houden de handen in de verwarmde broekzakken, het zusje onder het dunne boezelaartje, de oogen hoopvol gericht op de binnendeur. Daar moet de goedhartige boerin verschijnen met geldelijke belooning voor het muzikale genot. Beschouw die stralende gezichtjes, als de langbegeerde centen geofferd worden. Volg ze, de leuke zangertjes, en lijd met ze mede de wreede teleurstelling, als ze soms hardvochtig worden weggejaagd, als een meedoogenloos mensch de deur ruw voor hen dichtsmijt. Arme stakkerdjes! Maar ook, geniet er van, als bij de centen koekjes of appels gevoegd worden als een smakelijk honorarium voor den schoonen zang.

Handenvol poëzie zit er in zoo'n stelletje musicerende amateurjes.

En kom 's avonds, als oudere kinderen den boer opgaan met eigengemaakte lampions; een uitgeholde biet of koolraap, waarin een kaarsje brandt, of een sigarenkistje met roodbeplakte openingen. Eigenaardig in den laten herfstavond die dwalende lichtjes, dat eentonige gezang dan hier dan daar.

Maar te lang reeds heb ik u het wonderlijke „lied” onthouden. Hier is het en doe uw voordeel met de wijze uitspraken er in vervat, die ten eerste kunnen bijdragen tot uw algemeene ontwikkeling:

Sinte, Sinte Maarten
Kalvies hebben staarten.
Koetjes dragen horens,
Klokkies dragen torens;
Torens dragen de klokkies.
Meissies dragen rokkies.
Jongens dragen broekies,
Ouwe wijven schuttedoekies. 1)

Sinte Maarten, wat is 't koud,
Geef me 'n turrefie of 'n hout,
Om me wat te warremen
Met me blanke arreme
Met me blanke beenen.
Laat me 'n centje verdeenen. 2).

Als zooveel eigenaardigs uit den ouden tijd is op verscheidene plaatsen ook de Sinte-Maarten-zingerij ontaard. Sinte-Maarten is de man der armen. Kinderen van behoeftige ouders moesten dus eigenlijk alleen langs de huizen der welgestelden trekken om een aalmoes te ontvangen voor den naderenden winter. En wat ziet ge? Dat de heele schooljeugd, de jongens van de rijkste boeren inclus onder veel lawaai meedoen aan de Sinte-Maarten-viering. Centen worden dan ook zelden meer gegeven, maar een flinke hoeveelheid kruidmoppen of i. d. heeft men in vele huizen klaar liggen voor den avond van 11 November. Het is een avondpretje geworden voor alle kinderen. En ook het lied is gewijzigd. Dat „turrefie” en die „hout” om „blanke armen en beenen te warmen” is door minder armoe-aanduidende woorden vervangen. Aldus:

Geef me 'n half centje
Dan ben je me beste ventje,
Geef me een appel of een peer
Dan komen we 't heele jaar niet meer.

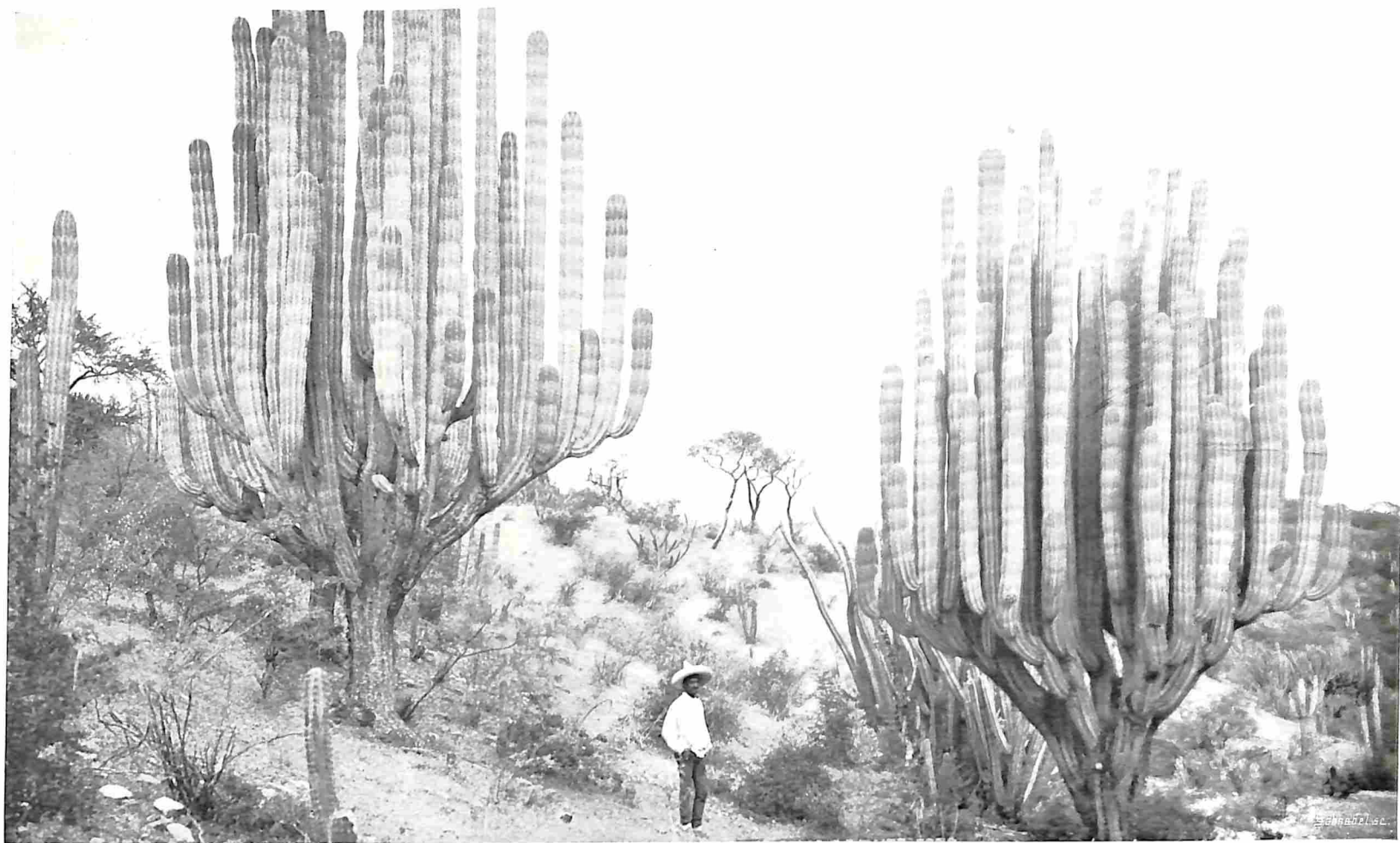
Op enkele afgelegen plaatsen heeft het oude gebruik zich gehandhaafd. Daar zou men er groot „bestal” aan zien „as 'n boerenzeuntje zoo maar uit Sinte-Maarten ging zingen as de kinderen van 'n armen donder”.

M. KRAMER.

- 1) Dat zijn schoteldoeken = vaatdoeken.
- 2) Dichterlijke losbandigheid voor verdienen.

ERRATUM.

Op pag. 523 1e kolom regel 39 van boven staat: zelfmoord, lees: roofmoord.

....VLAKTEN VAN MEZQUITE EN GRILLIGE GIGANTENCACTUS.

DE RIO GRANDE OVER.

NOG ééns naar 't bedje van m'n jongen. — 'n laatst gedagzeggen nog beneden in de kleine intieme huis-kamer. — 't wegbrengen naar de voordeur, — even nog samen in wenken en afspreken-van-vooral-voorzichtig-zijn, — toen ging 'k 't donker in, de laan op naar het lage houten stationnetje.

M'n Mexico-reis was begonnen.

De lange tocht dien 'k ondernemen zou van groot Michigan-meer naar bijkans de west-grens van wild-tropisch Guatemala.

Geen maan, geen sterretje lichtte er. Alles zwart, — dichtzwart van winternacht, waarbij in felle rukken 'n ijzige wind vanover het water aanzette, 't loopen nog moeilijker scheen willen maken.

Tot gaandeweg stipjes van rood en geel en groen me kwamen

helpen en 'k voetje voor voetje de spoorbaan langs, met m'n bagage de kleine „depot” van Holland City vond.

Kwart voor één donderde de nacht-express voor, bleef 'n oogenblikje in heftig hijgen en stoomgeblaas.

— „All.... on.... board.....!”

En mee was ik al naar 't gouden westen.

't Ging in razende vaart op Chicago aan.

* * *
'n Vuile, dik gele mist, grauw door rookbuilen die traag uit lange schoorsteenen neergulpten, triestte over de stad toen we er dien volgenden ochtend tegen zevenen heel langzaam en onder aanhoudend belgelui binnenreden.

Haast wel nacht leek er die donkerte met van alle kant lichten en lichtjes in wazige schijning, flauwe straalvervloeiing van matte hanglantaarns, wirreling van kleurige signaallampen, vage belijning van huisblokken en pleinen en straten.

Hier en daar stonden mannen met fakkels te wuiven, dan moesten we soms weer even terug, — tot 'r 'n groen vuur 't sein van veilig gaf en we door konden, voorzichtig'an, voorzichtig'an naar het lichte station, onder de wijde zwarte bekapping.

Een half uur gelukkig maar had 'k in die somberte te zijn, net afgemeten om enkele modderige straten door 'n ander spoorweggebouw te halen en op m'n gemak de „Daily No. 4” te beklimmen.

Zeven dertig reisde 'k verder, in den sneltrein St. Louis te ontmoet. Zat 'k zoo genoeglijk als bij me thuis, lekker lui in 'n „library-chair” m'n morgenpijp te rooken, betuurde 't grijze buiten met z'n teere verdoezeling van massale bouwrompen, 't zwak glimmen van witte- en gele- en roode lichtspetjes overal, de ijle teekening van straten, diep beneden me, 't vaag opblanken van water, even hier en daar.

Of was 'k in de „drawing-room” met 'r molige stoelen, 'r hooge spiegelhuiten, — 'r deftig rond achterbalcon.

Of in de bibliotheek waar de gezochtste reisboeken voor 't grijpen maar stonden, de nieuwste tijdschriften open lagen, waar voor correspondentie 'n keurige schrijftafel ingericht was met zachtgroene bureaulamp, smaakvol papier en enveloppen, lak, pennen, potlood, zelis.... 'n vaasje met frissche bloemen iederen dag.

Of ook wel — ter gelegener tijd — werd 'r 'n bel geluid, dienden 'r negers in glanswitte

DE RIO GRANDE OVER. PEONS VAN NUEVO LAREDO.

pakken de tafeltjes in de eetzaal, werd daar van het aller, allerbeste opgebracht, rijkelijk en voor.... nu ja op z'n Amerikaansch, voor weinig geld.

Kon men „wat na” krijgen in de rookkamer, waar dan 'n ieder z'n „smoke” had en 'r op de meest ongedwongen en joviale wijze werd gepraat en gelachen en geestige verhalen werden gedaan van dingen die gebeurd waren en niet.

Hoe was 'r in alles — tot in kleinste kleinigheden — gelet op het gemak, op 't genoeg, op den smaak van 'n elk.

Hoe gleed zoo'n trein in duizelende vaart, — zonder geraas bijkans, zonder schudden, stooten of slingeren.

Al maar zuidelijker!....

Staat Illinois door naar Staat Missouri.

Toen 'k tegen vijf uur St Louis begon te naderen.

Dien nacht ook was weer* verder* gespoord.

En zoo vond 'k me nu blootshoofds op 't achterbalcon van m'n „Pullman”, kneuterig in 't warmend zonnetje van Arkansas.

'n Prachtachtend, — waar 'k daar voor mijlen aan mijlen door zwaar bosch werd gevoerd, het er al goud speelde over glanzig jong groen en geurde van mossen en kruiden en bonte wilde bloemen.

Wat deed hij mij goed die strakke zomerhemel, die tinteling van zonnekleur, overal die darteling, dat plassen van nijldige blauwzwarte schaduwtes, — na lange maanden van opgesloten zijn in ijs en sneeuwstormen, onder looden luchten van het noorderland. Dan ging 't bouwvelden langs, donkere frischgeëgde akkers, — waar in verre rijen de maisplantjes stulpten en tusschen sappig graan negerhutjes stonden, typisch kleine huisjes als uit 'n „Southern plantation song”.

En dorpen en stadjes voorbij, vanwaar we werden nagewuifd in onze vliegende vaart.

Stroompjes en riviertjes over van geel modderig water dat in snelle golvinkjes voortsprong tusschen hooge grillig afgespoelde leemoevers.

Bosch dan weer aan beide zijden, onafzienbaar pijnwoud waar maar even licht in kwam, zwakjes zoo hier en daar, — wilde groei van laag kreupelhout waaronder de schoonst gekleurde bloesemheesters, — wijde velden, waarop negervrouwen gebukt liepen te werken, — 'n enkele „cabin”, — 'n stroompje, — weer maisland, — weer bosch.

En zoo door, — al maar zuidelijker, al maar zuidelijker!

Terwijl de zon hooger kwam, en steeds warmer begon te schijnen.

— „Going to be hot* I guess!....”

— „Looks like it....”

— „Off for Mexico?....”

— „Yes....”

En metéén was 'r al 'n vouwstoeltje naast 't mijne gezet, begon-ie me te vertellen hoe-ie daar óók heen moest, voor de belangen van asphaltmijnen die bij Papantla, — drie dagreizen boven Vera Cruz, — waren ontdekt.

'n Gezellige oude heer, zooals-ie, — na die simpele introductie, — daar buiten, achterop 'n dol-vliegendende trein, oerkalm me z'n verhalen kon zitten doen over avontuurlijke „trips” in Centraal- en Zuid-Amerika.

— „Yes sir, and now I'm going to find out how my folks in Papantla are doing!....”, een tocht die-ie, — krasse vijf-en-zestiger, — nu even ging maken en waarbij-ie door de heete koortsgiftige kuststreek zwerven zou, drie dagen en twee nachten alleen met z'n muilnier en 'n pakezel.

„My, — but I'll enjoy it!.... By Jove, that's life!.... Have a smoke?....”

En beiden staken 'es op, hadden 't, — twee paar voeten erg gemakkelijk over de balustrade, — weer druk met onze reisplannen en hoe hij en hoe ik zouden gaan.

Toen er 'n derde bij kwam, 'n ingenieur uit Chicago die in Mexico bruggen ging bouwen, en 'n vierde, 'n rubberplanter uit 'n Tehuantepec, en 'n vijfde, 'n zeepfabrikant uit Cincinnati die de Mexicanen z'n stearine zou trachten te verkoopen.

'n Paar woorden, 'n praatje, 'n opmerking en je kende elkaar, had terstond 'n heele conversatie.

Later zaten we „en club” in de rookkamer toen 't achter buiten te heet en te stoffig werd, — jassen en vesten uit, dassen los, boorden af, lekker luchtig, vrij.

Gingen we in Texarkana, — waar veertig minuten moest worden gestopt, — gezamenlijk passagieren, de plaats bekijken die één enkele magnolia rijk was, wat huizen, veel muilezels en nog meer „piccaninnies”.

Nu, — bestaat ergens op de treinen in oud Europa zoo iets?

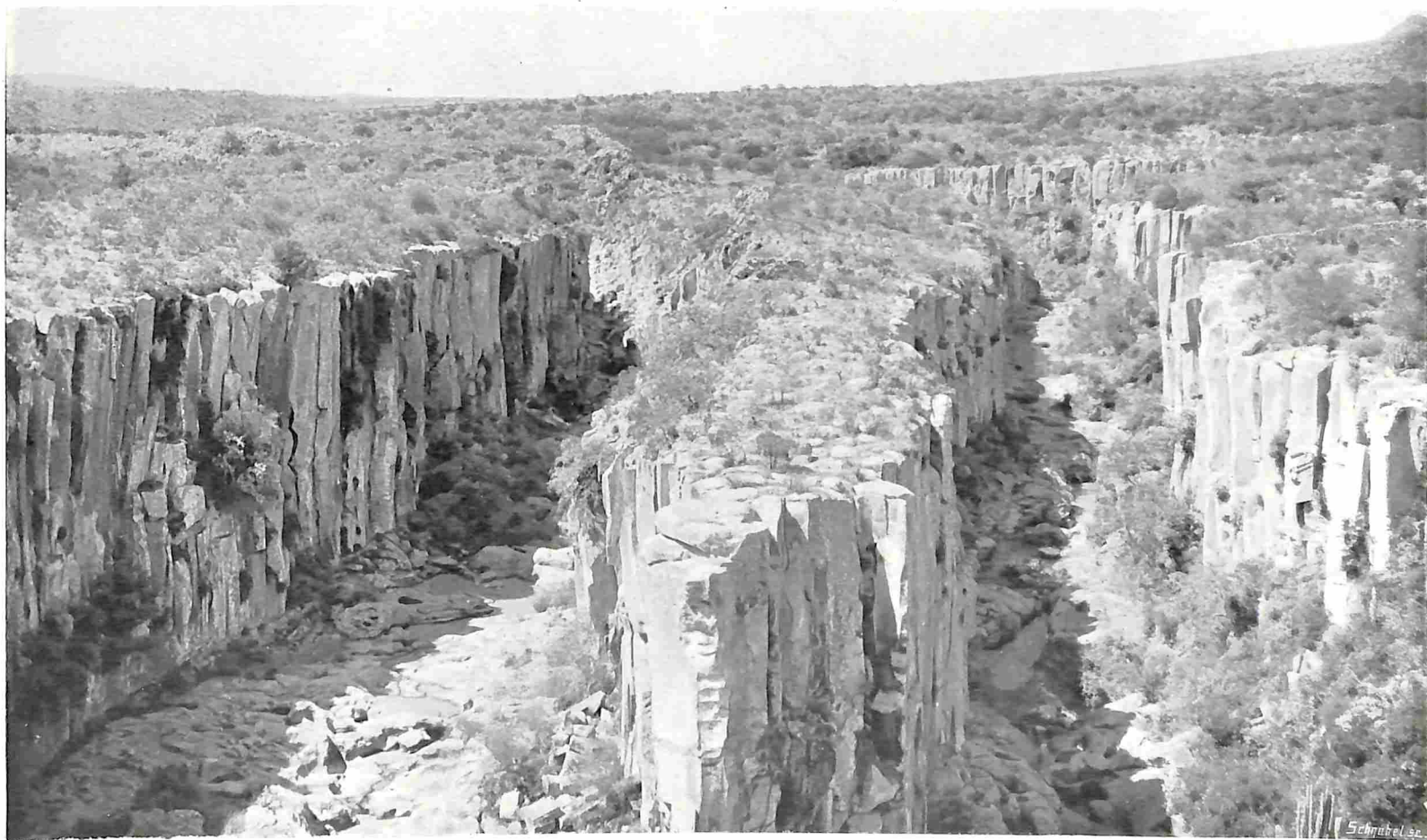
Zoo'n „good-fellowship” dadelijk, als dat op m'n rit door Arkansas, en wat 'k daarvan al op vroegere reizen door de „States” bovendien ben tegengekomen, — want uitzondering is 't werkelijk niet, eer algemeene regel.

Zoo'n „union” onwillekeurig, tusschen ons menschen die de Rio Grande gingen oversteken, met de anderen als vanzelf daaromheen. Waar ze niet bokten en harkerig deden en maar staal uit 'n raampje bleven kijken omdat meneer niet formeel zich had voorgesteld, of misschien wel van burgerlijke (o, schande!) komaf was, — men kon nooit te voorzichtig wezen, — of omdat meneer's vader in de gevangenis zat en de appel nu eenmaal niet ver van den boom viel.

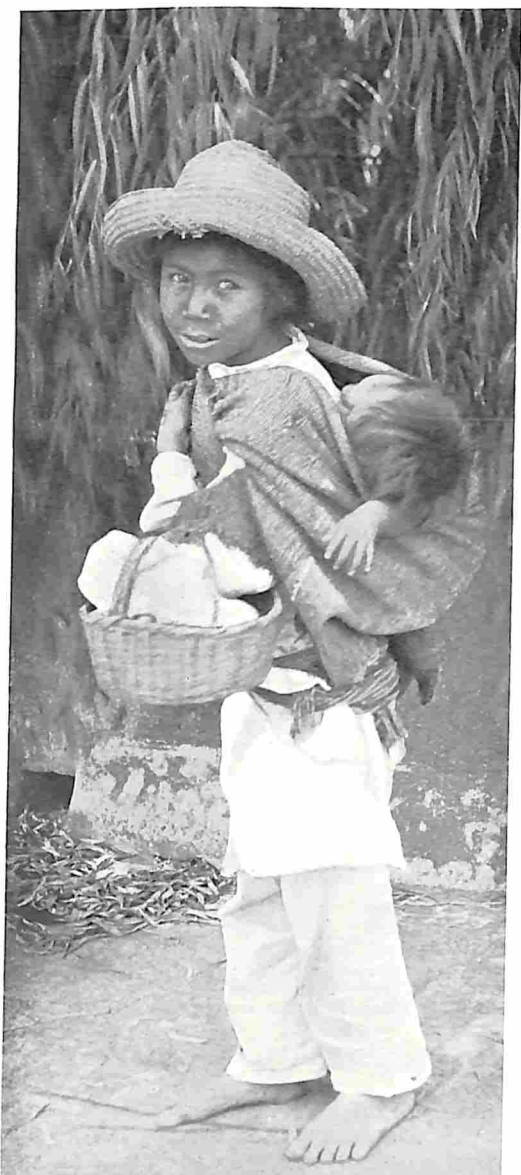
Waar ze niet zoo gauw geschokt zich voelden als dat paar Hollandsche zeofficiëren, hetwelk ik na 'r Amerikaansche reis later in Mexico zou ontmoeten en waarvan me er één met dit gedetailleerd verhaal van Yankee-gruwelen kwam amuseeren:

— „Meneer, — 'n gewone treinconducteur, — enfin 'n burgerlijk peetje toch, niet waar?.... legt me daar heel familiaar z'n hand op m'n schouder,.... verbeeld U, 'n groote hand, pats! zoo maar „frère compaignon” op m'n schouder,.... zoo'n kerel,.... en daar kan U nou om lachen,.... ik hou van respect,.... onderdanigheid meneer,.... zoo'n impertinentie!”

Terstond na Texarkana * * * waren wij Texas binnengereden, —

DE RIO GRANDE OVER. DIEPE STEILROTSIGE CANONS

DE RIO GRANDE OVER.
JONGETJES.

openbaren weg. Die „plazas” waar we door wandelden, die tuinen met ’r exotische weelde, — parken van droomerig groen en zachtriëkende witte rozen.

de „Lone Star State”, de grootste Staat van de Unie en met z’n 265780 vierkante mijlen oppervlak grooter nog dan Frankrijk.

Wij gingen den nacht weer in, al maar sporende.

Morgenochtend om half elf, — San Antonio!

En dan.... in den middag, Laredo aan de Rio Bravo del Norte of Rio Grande, — m’n eerste halteplaats.

— — — — —
Hoe eigenaardig Spaansch al was San Antonio voor ons. Die stijl van bouwen, welke terugging naar de oude missie met ’r blanke muren, ’r klokkeboogjes, ’r lage koele „portales”, ’r getralied venster. Dat bonte, dat brutale van koloriet, — kardinaalrood, geel, appelgroen, tegen veel wit, — bonter, brutaler, schreeuwer nog in ’n laaien van gouden Texaszon. Die donkere „señoritas” en lenige „caballeros” reeds, tusschen Yankeeburgers, -cowboys en -frontiersmannen.

Dat lachende leven, deels in de huizen, deels op de veranda’s, de balcon, den

Veel langer hadden wij ’r wel willen blijven, — uren kunnen soms zoo kort zijn —, gezamenlijk dat nieuwe, dat vreemde minder „in a hurry” willen bezien, maar wachten kon niet: — weer door, door, door, moest ’t, verder zuid. ’t Was tóch nog ’n royaliteit geweest dat we hier en daar zoo’n poos ’r uit hadden gekund. De warmte, gaandeweg meer tot ’n droge benauwende hitte gegroeid, het fijn door-en-in-alles-dringend stof. — af en toe al ’n plantje of ’n karakteristieke struik of ’n bloem, begonnen ons nu voor te bereiden op de „arid zone”, de wildernis van zuidelijk Texas en ’t noorden van Mexico, welke we dra zouden binnentrekken.

De wijde desolate vlakten, — zwak heuvelend soms —, van mezquite en grillige gigantencactus.

Wat maar dicht kon werd gesloten, ramen, deuren, ventilatieschuiven, alles, — voor de vervaarlijke opkolking van ’t woestijnzand, die de verdere reis te wachten stond.

En toch, daar begonnen ze al binnen te dringen, kleine wolkjes van poederig stuifsel, zaten we als in ’n ijle mist, overal en op alles ’n laagje van heel fijnkorrelig geel zand.

Buiten was ’t soms ’n dik grijs waardoor niets of moeilijk te zien viel.

— „Well, gentlemen — here’s where we take our dust-bath!...”, vroolijkt plagerig m’n mijnheer van Papantla, — „...kind of Turkish hot-air-dust-combination....”

Een baden-complex dat ons aan kon, — zeker!

Want geen voorhoofd bleef ’r meer droog en ’n elk zat te proesten en te niezen en te kuchen.

’n Onvervalschte quaestie van „heel droge kelen”.

Waar hier op aarde maar één geneesmiddel voor bestaat.

En dat hadden we gelukkig aan boord.

— — — — —
Wat minder was ’t gaan stuiven, — minder en minder, was de vaart langzaam’an afgenomen,.... huisjes, witte met rood pannen dakjes,.... hutten van adobé, grauwe blokwoninkjes van in-zon-gedroogde klei en stroo,.... groen.... ’n missieklokke-toren,.... meer groen nog,.... mensen,.... ’t stationnetje. Toen waren we met ’n ruk stilgehouden. — Laredo.

— — — — —
En omdat ’r drie kwartier weer eens zou worden gestopt, — iets wat altijd in de gratie viel —, en ’r allicht kleine inkoopten moesten worden gedaan, — op aanraden van den Tehuantepec planter was ’r veel vraag naar sterke insectenpoeder —, besteedde de „union” met mij ’t wachtend muildiertremmetje, reden ze mij naar de „Hamilton”, m’n „fonda” voor dien nacht.

— — — — —
Waarom ’k ’r eigenlijk ophield, — ’k ’t allereerst m’n tente daar in ’n onbeduidend oasetje, midden wildernis van zand en yucca en doornige cacteen, opsloeg?

Waarom ’k nu juist met dood-gewoon Laredo, met ’t armelijk grensstedeke, m’n reis door de Republica Mexicana aangevangen was?

DE RIO GRANDE OVER.

HOE ANDERS DAAR ’N STEDEKE WAS.

Fascinatie! — — — Die zonnegemartelde „desert” met 'r diepe steilrotsige „cañons”, 'r giftige ratelslang en tarantula, 'r meedoo-genloos strakke gloeiluchten, 'r — zooals 'n vriend het me eens aardig schreef — „haughty disdain of all that is tender and lovely.”

En de Rio Grande, de zilveren Rio Grande waaraan 'k wilde zitten en mijmeren, waarlangs 'k tochten wilde maken en kampeeren, waarin 'k me wilde verkwikken dan 's morgens, heel vroeg, wanneer uit goud en rood en violet 't morgen werd over de mezquite, — en 'k 'n nieuwe voetreis beginnen ging.

Om eens enkele dagen van intiem samenzijn te genieten met de groote wondere Natuur, waar ze nog onge-rept, nog niet door menschjes be-zoedeld was.

Eens naar hartelust me ook te kunnen geven aan botanie en ento-mologie, — 'n liefde, bijgebleven nog uit jong-broekjes-jaren aan 'n oud-vaderlandsche H. B. S.

Daarom was ik er gestopt.

En zat ik nu met 'n sigaret onder de veranda van de „Hamilton”, in groote plannen voor den dag van morgen.

* * *
Een nietszeggend stroompje, 'n onbeteekenende vloeijing van ondiep brijig water tusschen verkrumelde modderoevers, in gootjes daar waar van overal slibbanken 'r doorbarste ruggen hoog opstaken, 'n parodie op 'n rivier — was dat de Rio Bravo del Norte? M'n zilveren Rio Grande?!

'n Eerste wandeling dien ochtend had begrijpelijk den „Groo-ten Stroom” gegolden. Steile smalle straatjes door, — pittoreske buurtjes soms wel —, al dalende, was ik, in 'r kleine tien minuten van uit m'n „fonda”, aan 'n lange ijzeren brug ge-komen, de voetbrug over de Rio.

— „....Nickel, please!...”, en 'k had vijf Amerikaan-sche centen voor m'n overgang moeten neertellen.

Toen —, diep beneden mij waar 'k ruischende wateren zocht, waar 'k 't koel kolkend dacht vinden, 'r de slikplaten bruinden, zondoorbakken leembedding, grof verkorrelde banken, boven traag vloeien van goor geel modderwater.

O, schromelijke desillusie!

Een rivier met zoo'n eerbiedwekkenden naam, de „Bravo del Norte”, de „Grande” waaraan 'k wilde neerzitten en mijmeren, langs wier oevers ik tochten al gepland had, een bijkans te doorwaden sloot, troebel en vervuild.

Zeker „moesten” er tijen zijn dat het daar omlaag kon don-deren en woest bruisen en koken van geweld, dat ze breeduit aanvloeien kwam, 'n machtig zwellende „Groote Stroom”, — maar ze waren niet vaak.

Daarbij, het viel mij later als regel haast wel op hoe de rivieren van Mexico toch meer presteeren door trotsche benaming dan door het volume water dat 'r tusschen hunne oevers stroomt. De meeste waren maar weinig meer dan kreeken die alleen door hunne lengte het predicaat „Rio” hadden verdiend.

Langs een houten trapje kon 'k van de voetbrug af omlaag klimmen naar de zwaar doorscheurde bedding en naar het water. Iets wat ik herhaaldelijk die dagen doen zou om het volk, om de typen die 'k er had ontdekt.

Want daar was altijd leven beneden, zoet zonnig leven vol actie, vol van kleur, waarnaar ik graag kijken mocht.

La vida mexicana....

* * *
Van „business”-Amerika was 'k in poëtisch Mexico gestapt.

Van de „almighty dollar” naar de rust en de bloemen.

Juist halverwege de lange ijzeren brug stond 't, kleine letter-tjes in rood graniet, — de grenslijn die door de Rio ge-trokken was.

Had 'k aan de andere zijde in het douanekantoortje voor 't eerst m'n Spaansch weer 'es gelucht.

En nu ging 't 'n klinkerpad op, — het Nuevo Laredo in.

Aardig, — hoe terstond anders daar 'n stedeke was, hoe scherp, dat verschil met den overkant.

Die huisjes al, — lage witte gebouwtjes onder overhangende rood pannen dakjes, — langs 'n bochtig ruw weggetje. Geen venster meer of 't had z'n „balaustrada”, 'r hoog bescher-mend hek van ijzer of hout, voor.

Wat 'k 'n enkele maal eens aan de andere zij had gezien en zoo typisch Mexico is,.... daarbij 'r nog zoo'n rol speelt ook.

— „Es por hacer el oso, Señor!...”, antwoordde mij lachend 'n Mexicaansche schilder, met wien 'k 'n paar

DE RIO GRANDE OVER.
INDIAANSCH E MEISJES VAN DE RIO GRANDE.

dagen later kennis maakte, toen ons gesprek op die angstige vensterbe-tralieing kwam. En hij knipte ondeu-gend met z'n donkere oogjes.

Om „beertje te spelen”?.... ik begreep nog niet recht.

— „Por qué?...”

— „Ah, Señor!...” en nu vertelde hij me hoe „balaustra-das” dienden tot beveiliging.... ook van z'n „señoritas”.

— „El amor, Señor, — is iets waarmee men bij ons nog al erg voor-zichtig kan wezen, muy, muy prudente. Señor! Vrijheid, zoo-als de jonge meisjes en — mannen die in de „Estados Unidos” genieten, — ah pfui!... — geen Mexicaansche ouders die 't hun dochter zouden toestaan, zelfs de armsten niet. No, Señor — hier zijn 'r andere wetten, strenge ge-woonten nog van heel ouds, en is 'n jong meisje 't ten eenenmale ver-boden jongelui bij zich aan huis te ontvangen, — ook haar verloofde niet —, tenzij in voortdurend bijzijn van anderen”.

„Een beleedigend idee?, — ah, no Señor!... es prudente, muy prudente, Señor, en ge-zult 't over de geheele „republica” zoo vinden”.

„Veronderstel eens dat 'n jong meisje waarvoor ik iets ben gaan voelen en hetwelk ik dagen aan dagen gevolgd heb, mij opmerkt. Ik weet waar zij woont, hé? — ken elk venster van haar huis om-dat 'k telkens 'r al 'es langs ging. Dan begint zoo een „hacer el oso,

Señor,” m'n wandelen voor uren soms, — op en neer, op en neer —, langs haar ijzer-getraliede ramen, doet 'r niet toe, des morgens, 's middags, 's avonds, of heel laat, — bijna 's nachts.”

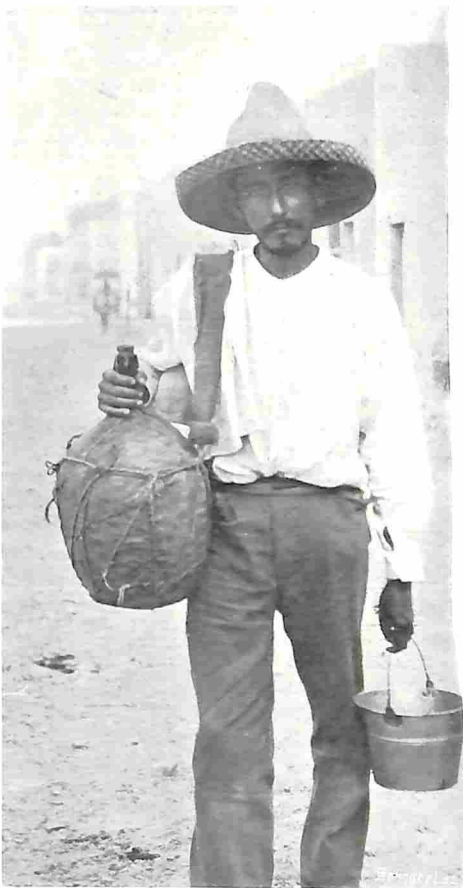
„In 't begin zal 't me weinig geven,.... ah, Señorita!... maar 'k heb geduld. Tot na een tijdje, op 'n ochtend hé? daar geeft ze mij een blik. Volgende morgen.... weer hé? of ze glimlacht misschien of ze knikt even. En iederen dag maar weer kom ik op en neer haar „balaustradas, haciendo el oso”.

„Lang duren?,.... jaren, Señor! O, daar zijn dan wel eens briefjes gewisseld, 's avonds neergelaten en opgehaald tusschen de spijlen van haar raamhek, — maar jaren, Señor, kan het nemen voor ik bij den vader mijn aanzoek om haar durf doen.

En zoo ontmoet ik, ein-delijk m'n señorita hé? maar in bijzijn van alle leden der familie, tot zelfs de gediensstigen toe. Veronderstel nu dat eens alles goed is, dat de ouders hunne toestemming ge-ven. Dan nog, als haar novio oficial, als haar erkende verloofde, ben ik nooit een mi-nuto met het jongmeis-je alleen. No Señor, al zou 'k pas na tien jaren trouwen, geen mi-nuto”. „Hacer el oso, — weer langs de tralies, en dan kan het zijn dat 'r een venster wordt opengemaakt en dat wij zoo wat kunnen staan praten, zij binnen, ik buiten, maar het hooge ijzeren hek blijft, Señor”.

„Muy prudente!”

* * *
Kleine balconnetjes, — soms met wat groen of 'n enkel bloempotje, — vond 'k nu haast overal. En dan die verlichting, gelukkig nog niet elec-trisch zooals aan de over-zij van de Rio, die ge-zellige aartsvaderlijke olielantaarns, elk weg-getje er één, boven het

DE RIO GRANDE OVER.
AGAAVA!

midden laag afschommeland van 'n slappen roestigen draad.

Volk was 'r eerst niet veel, — mid-dagurtjes zijn 'r heet in Mexico, maken 'n mensch suffig en dus had bijna 'n elk z'n deur gesloten om 'n slaapje te doen, de nationale „siesta” waarmee, tusschen twee haakjes, vreemdelingen zich merkwaardig vlug kunnen associeeren.

Daarbij, — ik wist dat 'k van nu af haast niet anders verwachten meer kon dan veel sluimerzoete rust, waar immers 'n ieder in Mexico, — 'n hoogst, hoogst enkele in de hoofdstad uitgezonderd, — zeeën van tijd heeft en er, is 't vandaag niet, dan toch zeker morgen wel komt.

Het „mañana, por la mañana!”

Het noodlottige „morgen” dat daar in zonnig cactusland bijkans een elk in den mond ligt.

Maar zoo tegen vieren begon alles op te leven, kwam ieder weer naar straat, gingen de winkeltjes weer open.

Stonden 'r overal groepjes mannen hunne „canela pura” te rooken, — vijf, zes, slaapdranken op 'n hoekje hier, tegen 'n brokkeligen muur daar, voor 'n drankwinkeltje, — liepen er vrouwen en meisjes uit om in buikige rood aarden kannen water te halen aan 'n fonteinbekken in kleine koele „plaza”, speelden 'r grappige bruine

DE RIO GRANDE OVER.
CHINAASAPPELEN-VERKOOPER.

hummels weer voor woninkjes van grauwe adobé.

En 'k zag ook de ezels weer komen, — de harige indolente „burros”, — in 'r korte dribbelpasjes den steilen weg beklaauwen, met 'r vrachten stilstaan 'n oogenblik, koppen diep in 'n drinkensbak.

Om daarna verder te gaan hun sloomen, sloffigen sukkelgang, de mulle woestijntrail op.

Vandaag niet, dan maar morgen!
Mañana!.. por la mañana!”

Het land van de „peons”, — van de afstammelingen der oude Mexicanen nog, — van de donkere kereltjes met 'r geweldigen breedgeranden punt-hoed, 'r bonte deken — los om, of langgevouwen over den schouder — 'r kaneelsigaret en 'r beleefde hoffelijke manieren, — was 'k binnen nu.
De Rio Grande over. THEO DE VEER.

BRANDARIS.

De regeering laat aan den vuurtoren den Brandaris op Terschelling rekken aanbrengen, om aan de vogels, die op treknachten bij duizenden rondom den toren vliegen, rustplaatsen te verschaffen. Naar wij meenen, is dat de eerste poging, die gedaan wordt om den moordenden invloed, dien de groote kustlichten op de vogelwereld uitoefenen, eenigszins te temperen. (Lev. Nat.).

DE WEDDERBURCHT.

IN het noordelijkste gedeelte van het eenig mooie landschap, waarvan we den lezers van „Buiten” reeds een en ander mochten vertellen (zie pag. 34 van dezen jaargang) ligt het bekoorlijke lommerrijke dorpje Wedde. Daar bevindt zich — bijna verscholen tusschen 't dicht geboomte — een oud kasteel, dat vele eeuwen zag komen en gaan. Toen we dan ook bij de beschrijving van Westerwolde weinig historische bijzonderheden gaven, geschiedde dat met opzet. Immers, de geschiedenis van de oude heerlijkheid en dit slot hangen zoo nauw te zamen, dat het niet gaat iets uit de historie van Westerwolde te geven, zonder telkens weer den Wedderburcht te noemen.

De oude heerlijkheid wordt het eerst genoemd in een stuk van het jaar 900, waarbij de inkomsten van de Abdij Werden aan de Roer geregeid werden. Eveneens vinden we den naam vermeld in eene oorkonde van 1150. Zeer waarschijnlijk heeft Westerwolde langen tijd onder grafelijk gezag gestaan. Langzamerhand heeft dat plaats gemaakt voor het uitsluitend bestuur van volksvertegenwoordigers. Vóór 1316 heeft het een tijd van volkomen onafhankelijkheid.

In genoemd jaar hebben de Westerwolders geheel vrijwillig het gezag van den bisschop van Munster erkend. De toenmalige kerkvorst Lodewijk van Munster zou zich doen vertegenwoordigen door zijn drossaart te Landegge, Matthias van Raesfeld.

„De inwoners van Westerwolde beloofden daarbij hunnerzijds, dat ieder huis in het landschap, waaruit rook opging, eeuwig en erfelijk jaarlijks op St. Michiel, in des bisschops rechthuis te Oldeharen, aan hem of aan zijn opvolgers een hoen tot pacht zouden aanbieden, waartegen de bisschop, afstand doende van alle andere rechten op Westerwolde, zich voor zich en zijn opvolgers verbond, hen tegen onrecht en aanranding getrouwelijk te zullen voorspreken en beschermen en hen bewaren bij hunne rechten en gewoonten. Voorts verklaart hij zorg te zullen dragen, dat niemand, van welken stand ook, eenige versterking of steenen huis zoude oprichten, zonder zijn weten en bijzondere vergunning. De genoemde Van Raesfeld en de Richter van Westerwolde, Lifried van Steghe, komen daarbij voor als de personen, door wier bemiddeling deze overeenkomst was tot stand gekomen”. (Mr. A. H. Koning).

Onder de machtige hoofdelingen bekleedde het geslacht der Addinga's een eerste plaats. Wellicht waren zij op hun beurt leenmannen van een of ander souverain, maar in een afgelegen streek als de oude heerlijkheid waren ze zoo ongeveer heer en meester. En sommige der Addinga's hebben daarvan misbruik gemaakt, door de bevolking op ergerlijke wijze te onderdrukken.

De burcht te Wedde was hun woonplaats. In 't laatst der 14de eeuw zetelde daar een Egge Addinga, de eerste uit het geslacht, die bij name genoemd wordt. Erg tevreden waren de Westerwolders nu juist niet over zijn bestuur. Hij liet drie zonen na, die alle bij den dood huns vaders nog minderjarig waren. En dat in een tijd toen het geheele land in beroering gebracht werd door de zoogenaamde Hoeksche en Kabeljauwsche twisten! (Hier de Schieringers en Vetkoopers). Daarbij werden hun rechten op Westerwolde door machtige vijanden betwist. Gelukkig dan ook voor de jonge nazaten, dat hun voogd en bloedverwant, Unico Ripperda, proost en Hoveling te Farmsum, in 't jaar

1400 tusschen de Addinga's en den bisschop van Munster een verdrag wist te bewerken, waarbij de kerkvorst beloofde genoemde edelen en hun nakomelingen het gerecht op Westerwolde te doen behouden, terwijl de Addinga's en Westerwolders hun plichten als leenmannen trouw beloofden na te komen.

Bondgenooten waren in deze rumoerige tijden heel wat waard! Echter leverden deze geen der partijen eenig voordeel. 't Gevolg was, dat de Westerwolders mee in de toen heerschende burgeroorlogen gewikkeld werden.

In een dier vele twisten werd Haye Addinga, een der zonen bovengenoemd, bij de inname van het slot Farmsum, den burcht van Ripperda, door de Groningers gevangen genomen en naar de stad gevoerd.

Na zijn gevangenschap trouwde Haye met Reinste, dochter van zijn vroegeren vijand Hiske Abdena, proost van Emden. Toch bleef hij ook nu nog bij voortduring in de twisten der Schieringers en Vetkoopers gemengd. Daardoor had hij weinig tijd om zich met de zaken der Westerwolders te bemoeien. Zijn zoon Egge, die hem opvolgde, trachtte die schade in te halen. Onge-lukkig op een verkeerde manier! Meer dan eens wilde hij inbreuk maken op de landrechten van de oude heerlijkheid.

De Westerwolders zochten nu eens hulp bij de Groningers, dan weer bij den bisschop van Munster, terwijl ook Addinga dezen kerkvorst voor zich trachtte te winnen. In 1459 werd er een verdrag gesloten, waarbij de Westerwolders nu juist niet in 't voordeel waren.

Ook Addinga verbond zich met den bisschop, waarbij hij het slot te Wedde met al zijn toebehooren in eigendom gaf aan genoemden vorst, onder voorwaarde dat hij en zijn erven ambtlieden van den bisschop zouden blijven en het slot voor hem bewaren.

„Met het sluiten dezer beide verdragen was Westerwolde wel uit de afhankelijkheid van Groningen ontslagen, maar alleen om onder het Munstersche gezag te geraken. Met de oude onafhankelijkheid was het voorgoed gedaan”.

Dat de handelingen van Egge niet altijd den toets der critiek konden doorstaan en de Westerwolders wel reden hadden tot boosheid blijkt wel uit hetgeen Mr. A. H. Koning — een uitnemende gids in dezen — verhaalt.

„Hij (d. w. z. Egge Addinga) trachtte den Rechtstoel van Vlachtwedde naar het slot te Wedde over te brengen, hij verdreef, door het vorderen van onrechtmatige tollén, de kooplieden, tot groot nadeel der ingezetenen, en veranderde zonder toestemming van de Meente het recht omtrent den bruidschat en de voorvaderlijke landrechten, hij verhinderde de uitvoering van vonnissen der rechters of bespotte en vernietigde ze willekeurig, hij trok de belooning, die de rechters uit de boeten genoten tot zich, vermeerde naar willekeur de boeten op misdaden gesteld, beperkte tot zijn eigen voordeel het recht tot visscherij en verminderde op verschillende wijzen de aloude vrijheden des volks. Bij dit alles maakte hij zich ook voortdurend schuldig aan verregaande onrechtvaardigheden tegen bijzondere personen. Zoo ontvoerde hij hun vee en huisraad, ontnam hun zelfs hun akkers en mishandelde hen met schimp en slagen, plunderde des nachts hunne huizen, nam de eigenaars mee, en wierp ze in de gevangenis”.

Behoeft het ons te verwonderen, dat de straf voor zoovele misdaden niet uitbleef. In het jaar 1475 werd Egge bij een volkso ploop gedood, door de vertoornde Westerwolders, wier geduld teneinde was. Veel zouden deze er echter niet bij winnen. Zijn zoon Haye, die hem opvolgde, bleek al even ruw en woest te zijn, zoo hij zijn vader nog niet in wreedheid overtrof. Hij wist den bisschop van Munster — zijn leenheer — te bewegen de schuldigen te straffen. Allen werden ter dood gebracht, behalve een zekere Aike van Ellersinghuizen, die onder borgstelling voorloopig op vrije voeten werd gesteld, daar zijn schuld niet bewezen was.

Nogmaals voo den rechter gebracht, werd hij wederom onder borgstelling vrijgelaten. Dat deed den toorn van den vervolger Haye ontbranden. Hij liet Aike en diens broeder gevangen nemen en ongevonnist ter dood brengen. Daar de bisschop van Munster op dat oogenblik met zijn onderdanen op gespannen voet leefde, bleef deze wandaad ongestraft.

„Door die straffeloosheid aangemoedigd ging Haye op den ingeslagen weg voort: — hij ontroofde aan zijne onderhoorigen op den weg de goederen, die zij vervoerden, dreef hen uit hunne woningen en gedroeg zich in voortdurende dronkenschap op schandelijke wijze.

Het volk bezwaarde hij met nieuwe en drukkende lasten en wierp de klagers in boeien en pijnigde hun geld af.

Niemand durfde kikken en zelfs de geestelijken, die het waagden de verdrukten voor te spreken en hem eene meer gematigde handelwijze aan te raden, werden mishandeld.

Een hunner, een pas door het volk gekozen priester te Onstwedde, was door hem onder belofte van vrijgeleide op het slot geroepen. Daar had hij mischien wat vrij gesproken, althans Addinga zocht zijne woede te koelen door hem, aan paarden vastgebonden, zoolang door het slijk te laten sleuren, tot hij met verbijzeld leedematen den geest gaf.

Die verschrikkelijke daad bevoogde voornaamste ingezetenen, ziende dat de Munstersche bisschop hen ondanks de verdragen aan hun lot overliet, een gezantschap naar den paus te zenden.

Daarin werd o. a. ook de nieuwe priester van Onstwedde gekozen; — maar Haye trekt des nachts met gewapende macht naar Onstwedde, roofde de kostbaarheden van de kerk, mishandelt eenen bij den reisvaardigen priester aanwezigen persoon uit een naburig dorp en laat den priester zelve in de A verdrinken.

Reeds was het volk op het punt de wapenen op te vatten, toen de bisschop van Munster het onderzoek der zaak op zich nam en aan de uitpattingen van Addinga paal en perk stelde.

Was de strijd met de Munsterschen en de Westerwoldingers dus voorloopig van de baan, al spoedig zou Haye opnieuw in verwickelingen geraken, die zijn ondergang veroorzaakten.

Addinga kreeg twist met de stad Groningen over de grenscheiding en het rechtsgebied van Bellingwolde en Blijham. Haye meende die dorpen tot zijn gebied te mogen rekenen, terwijl de stad ze als een onderdeel van het Oldambt beschouwde. Toen het onmogelijk bleek het geschil in der minne te schikken, hielden de Groningers de inkomsten, die Addinga uit Groningen en de Ommelanden trok, terug, ook al wegens de schulden die nog steeds onbetaald bleven.

Haye wilde revanche nemen door te trachten beslag te leggen op de gelden, welke Groningen trok uit de verschillende landerijen in Westerwolde, welke aan de stad behoorden. De twaalf gezworenen beletten dat, waarop Addinga alles met geweld nam, wat hij maar van de Groningers kon bemachtigen.

Toen nu ook nog de Westerwoldingers de hulp der Groningers tegen zijn wanbestuur inriepen, besloot de stad gewapenderhand op te treden. Op Donderdag vóór Maria Magdalena in den jare 1478 werd de burch door hen ingenomen en tot den grond afgebroken.

Om hun macht in die streken te bevestigen, bouwden de Groningers — gedeeltelijk met de steenen van het oude slot — een nieuwe sterkte, waaraan zij den naam Pekelborg gaven. Dit kasteel zal waarschijnlijk aan of in de onmiddellijke nabijheid van de Pekel A gelegen hebben, niet ver van de plaats, waar dit water in het tegenwoordig Winschoterdiep uitstroomt.

Met den val van het Wedderslot was het met den macht van

den laatste der hoofdelingen gedaan. Westerwolde was van hun tyrannie bevrijd!

Wel deed Addinga nog moeite het verloren gezag te herwinnen en riep daartoe de hulp in van zijn leenheer, Hendrik van Schwartzburg, bisschop van Munster, maar deze, die zelf moeilijke tijden doorleefde, liet niet alleen zijn leenman in den steek, maar sloot zelfs in 't jaar 1482 een verdrag met de stad Groningen, waarbij deze beleend werd met gelijke rechten als weleer de Addinga's bezeten hadden. De bisschop hield alleen het recht voor zich eene kleine belasting te innen (het zoogenaamde hoendergeld) en de Westerwolders in oorlogstijd op te roepen.

Van langen duur zou die overeenkomst niet zijn. Reeds in 1498 moest Groningen, daartoe gedwongen door Edzard van Oost-Friesland en Albert van Saksen, de verkregen rechten weder aan den bisschoppelijken stoel afstaan. Het oude slot werd weder opgebouwd. Wanneer is niet met zekerheid te zeggen. Volgens sommigen zou het ongeveer twintig jaar als ruïne hebben gelegen, volgens anderen zou Haye Addinga zelf het kasteel zijner vaders hebben opgebouwd. Een van beide kan slechts waar zijn, daar Addinga blijkens zijn grafschrift in de Wedderkerk stierf in het jaar 1492.

Nog even leek het alsof het oude geslacht weer de macht en het aanzien van voorheen zou bekomen, toen de abdy Corvey den zoon van Haye met de voorvaderlijke rechten beleende en vooral toen de bisschop den kleinzoon alle privilegiën der oude hoofdelingen gaf.

't Zou echter maar van korten duur zijn. In een twist met een zijner vijanden liet Karel van Egmond, Hertog van Gelre — inmiddels door Groningen en de Ommelanden tot heer aangenomen — door Berend van Hackfort het slot innemen. Daarmede was voor altijd een einde gemaakt aan de heerschappij van de familie Addinga over Westerwolde. Ook kwam de burch nooit weer in hun bezit.

De hertog gaf de heerlijkheid in leen aan genoemden Hackfort, om haar nog geen twee jaar later over te dragen aan de weduwe van Roelof van Munten. Een zoon van dezen, Jurgen van Munten, was slotvoogd van Wedde toen het kasteel op den 22 September 1536 ingenomen werd door Georg Schenck van Toutenburg, stadhouder in Friesland van Karel V, die door den keizer met de oude heerlijkheid beleend werd. Het wapen van de familie Schenck van Toutenburg prijkt nog altijd naast den ingang van het Wedderslot.

Een zoon van Georg Schenck van Toutenburg, Karel geheeten — droeg het leen in 1560 over aan Johan de Ligne graaf van Aremberg, stadhouder van Groningen voor koning Filips II.

De graaf van Aremberg sneuvelde in den bekenden slag bij Heiligerlee. Zijn zoon Karel volgde hem als heer van Westerwolde op, terwijl na diens dood zijn weduwe Anna van Groy, Hertoginne van Aerschot, Prinsesse van Aremberg het bestuur in handen nam voor haar minderjarigen zoon Filips.

Meer en meer begon de macht van Koning Filips in deze landen te tanen en de gravin, terecht vreezende, dat de Staten-Generaal, die intusschen reeds het beheer over de oude heerlijkheid aan zich getrokken hadden, op het denkbeeld zouden kunnen komen om de rechten van de Spaanschgezinde familie Aremberg in het geheel niet meer te erkennen (ook de nazaten der Addinga's procedeerden nog steeds om hun bezitting terug te krijgen) verkocht Westerwolde op 20 Mei 1617 voor 125000 aan een Amsterdamschen koopman, Willem van der Hove, die het in 1619 op zijn beurt verkocht aan de stad Groningen. De ondernemende koopman, door speculatiegeest gedreven, zag zich in zijn plannen gedwarsboemd. 't Is Van der Hove dan ook nooit mogen gelukken zich als heer gehuldigd te zien.

Groningen had meer succes. Tot de Fransche revolutie is het in het ongestoord bezit van de heerlijkheid gebleven. Bij die omwenteling werd alles wat uit het leenrecht voortvloeide voorgoed opgedoekt.

Natuurlijk, dat het slot in de eerste jaren van den grooten vrijheidskamp dikwijls het tooneel van hevigen strijd was. Het lag toch in de onmiddellijke nabijheid van de plaats waar het eerste samentreffen in den tachtigjarigen oorlog plaats vond. Graaf Lodewijk bezette dan ook op 1 Mei 1568 den burcht.

Foto R. H. Herwig. DE WEDDERBURCHT. VOORGEVEL.

waar hij troepen wierf voor den aanstaanden veldtocht. Willem Lodewijk van Nassau nam den burcht den 16 Aug. 1593. Verdugo heroverde het slot en moordde het uit in September om het 8 October weer opnieuw aan Willem Lodewijk te moeten overgeven.

Door de vele belegeringen was het slot bijna een ruïne gelijk geworden. Zoo bleef het liggen tot 1653, toen het „ter nauer-noodt voor zoveel is geacconmodeert, dat er de Droste in kon wonen”.

Zal dus het tegenwoordig slot in hoofdzaak van 1653 dateeren, daar zijn nog gedeelten van veel ouderen datum. De zuidelijke helft met den toren is stellig een paar honderd jaar ouder (laatst der 15^e eeuw).

In 1828 werd de Wedderburcht het eigendom van den heer Mr. A. H. Koning. Op het oogenblik wordt het bewoond door diens achterkleinzoon, notaris Koning, wien we gaarne onzen hartelijken dank betuigen voor de groote welwillendheid ons betoond.

Naar enkele overblijfselen te oordeelen zal de burcht in de oudheid een geduchte sterkte geweest zijn. Trouwens zijn ligging — rondom ingesloten door de A — mag uit een strategisch oogpunt al bijzonder gunstig genoemd worden. Daarbij was hij door dubbele grachten omgeven. De buitengracht is nog ongeveer in den oorspronkelijken staat bewaard gebleven. Van de binnengracht is slechts een gedeelte over, waarbij nog overblijfselen van de vestingwerken door Willem Lodewijk aangelegd.

Aan den binnenkant van de buitengracht was een mooie laan. Een gedeelte daarvan, met forsche linden in den eigenaardigen candelabrevorm, is nog in wezen.

De sombere onderaardsche gewelven van den burcht herinneren mede sterk aan oude tijden.

Aan die tijden herinnert ook nog de oude put, half binnen half buiten den slotmuur gemetseld. Zoo was het mogelijk ten tijde van eene belegering ook binnen het kasteel — in één der gewelven — water te putten.

Maar genoeg! We nemen afscheid van den vriendelijken slotheer en verlaten het kasteel langs de fraaie oprijlaan, rijk beschaduwde door honderdjarige woudreuzen.

R. H. HERWIG.

VOGEL-

VEREERING.

HET volksgeloof weet sommigen vogels treffende legenden toe te dichten. In Bretagne vertelt men, dat het roodborstje zich eenmaal vol deernis neerzette op de doornenkroon van den lijdenden Heiland, om met zijn snauveltje de doornen daaruit weg te pikken. Een druppel bloed spatte daarbij op de borst van het vogeltje, en kleurde die voor altijd helderrood. Zoo kwamen dan die kleine zangers aan hun roode borst.

Van den kruisssnavel wordt in Deutsche landen beweerd, dat deze vogel Jezus van het kruis trachtte te bevrijden door met zijn snavel de nagelen uit te trekken, waarmede Hij aan het kruishout geklonken was. De vogel spande alle krachten in, verdraaide zelfs zijn snavel voor immer, zoodat de punten kruisgewijze over elkaar te liggen kwamen. Daarom stelde de volksgeest den kruisssnavel tot een symbool van opoffering uit medelijden en schreef aan dien vogel daarom de kracht toe den mensch van lichamelijke lijden te kunnen verlossen door zijn zegenende nabijheid. Onder het dak, waarop de kruisssnavel zich ophoudt, blijven de menschen voor ziekte gevrijwaard.

In Thüringen denkt men, dat de bliksem zulk een woning sparen zal.

Ook de zwaluw deelt in de vereering des volks, zelfs zou zij, volgens Zweedsche overlevering haar naam te danken hebben aan de medelijdende woorden, door haar op den Kruisberg geuit. Zij omvloog het kruis op Golgotha en vol deernis met 's Heilands lijden had zij de verzamelde menigte toegeroepen: „Hugswala,

swala, swala hom!”, d.w.z. „Troost en laaft, laaft Hem!” Daarom is de zwaluw, de vertrooster, heilig te achten. Haar nest aan den gevel brengt geluk over het huis. G.

BALI EN PERGAMUM.

IV. (Vervolg).

DEN volgenden morgen alles in rep en roer, want we moesten onzen rommel klaarmaken, en tevens damesbezoek ontvangen: een paar kennisjes van Albert wilden n.l. graag met ons kennis maken, en ons hooren spelen. En dit was de laatste gelegenheid, die er was, dien morgen vóór ons vertrek.

Aan Pergamum den plicht overlatende om de honneurs waar te nemen, ging ik op boodschappen uit.

Pergamum had intusschen de drie dametjes ontvangen en stond druk te strijken, toen ik binnenkwam; een van de drie studeerde aan het Conservatorium te Berlijn voor viool, en zette met Pergamum geweldige muziekbommen op; de andere twee vonden het alleen maar erg mooi en erg leuk! Dolletjes, hè, om zoo door de wereld te zwerven!

Door het muziekmaken vergaaten we onzen tijd, zoodat we in gestrekte draf met de koffers bij ons wegholden om den trein te halen.

Rommelige vierde-klasse-afdeeling, vol stemmengeroes en tabakswalm; de zitplaatsen zijn alle reeds ingenomen door het havelooze proletariërs-publiek, schunnige kerels met vieze baarden en groezelige kleding, een paar boeren met knoestige stokken, een marskramer met een groot pak van wasdoek, toegeknoopt met rafelig touw; dan een stuk of wat tanige boerinnen met hooge bergmanden, toegedeekt met uitbollen den bonten doek; de manden zijn afgezet, en suffig zitten de kromgesloofde vrouwtjes te rusten, of schellebekken plotseling vinnig met de mannen. De koopman klaagt zeurig over z'n slechte zaken, en wordt voor den gek gehouden door een ietwat schunniger collega, die met pakjes thee de herbergen afloopt.

In Fröttstedt overstappen op den trein naar Erfurt; de wagen is minder vuil, de trein schommelt en stoot minder, maar het publiek blijft even armoedig als talrijk.

Vader met zoontje op z'n knie, breede knie van baardigen en roodglimmenden Bier-Duitscher, wien de chronische zweetpareltjes op 't voorhoofd staan.

Onze koffers hebben we midden in het compartiment geschoven, tusschen tal van menschenbeenden door, en het hoofd steunend op de ellebogen zitten we te soezen, stroef beantwoordend de lastige praatjes van den dikken vader, die van alles van ons

weten wil. We hebben honger, want het is al lang na etenstijd, en noch aan het station te Fröttstedt, noch aan den trein hebben we gelegenheid gehad, iets te krijgen.

Voorbij Gotha rijden we, en langs nog een stuk of wat stations. Eindelijk in Erfurt stappen we uit. In Hotel Reichshof, had Albert gezegd, konden we het best onzen intrek nemen; en hongerig als we waren, stapten we dan ook, zóó uit het station, het restaurant binnen, om een hartig hapje te eten. Kamers bestellen durfden we nog niet, want wel hadden verschillende Friedrichroda'er vrienden ons een paar café's genoemd, waar we vast terecht zouden kunnen, maar toch vonden we het beter, ons niet te binden, of 't een voorgevoel was!

De koffers latende staan, slenterden we de straat op, het monumentaal aangelegde Erfurt door, om engagementen te gaan opdoen.

Een wandeling van een paar uur werd het, van café tot café; hier hadden ze dien avond al wat, daar was de Wirt uit de stad, om pas tegen den avond terug te komen, dus te laat voor ons, en ook was er een café, waar we barsch afgescheept werden. Dat zag er dus slecht uit.

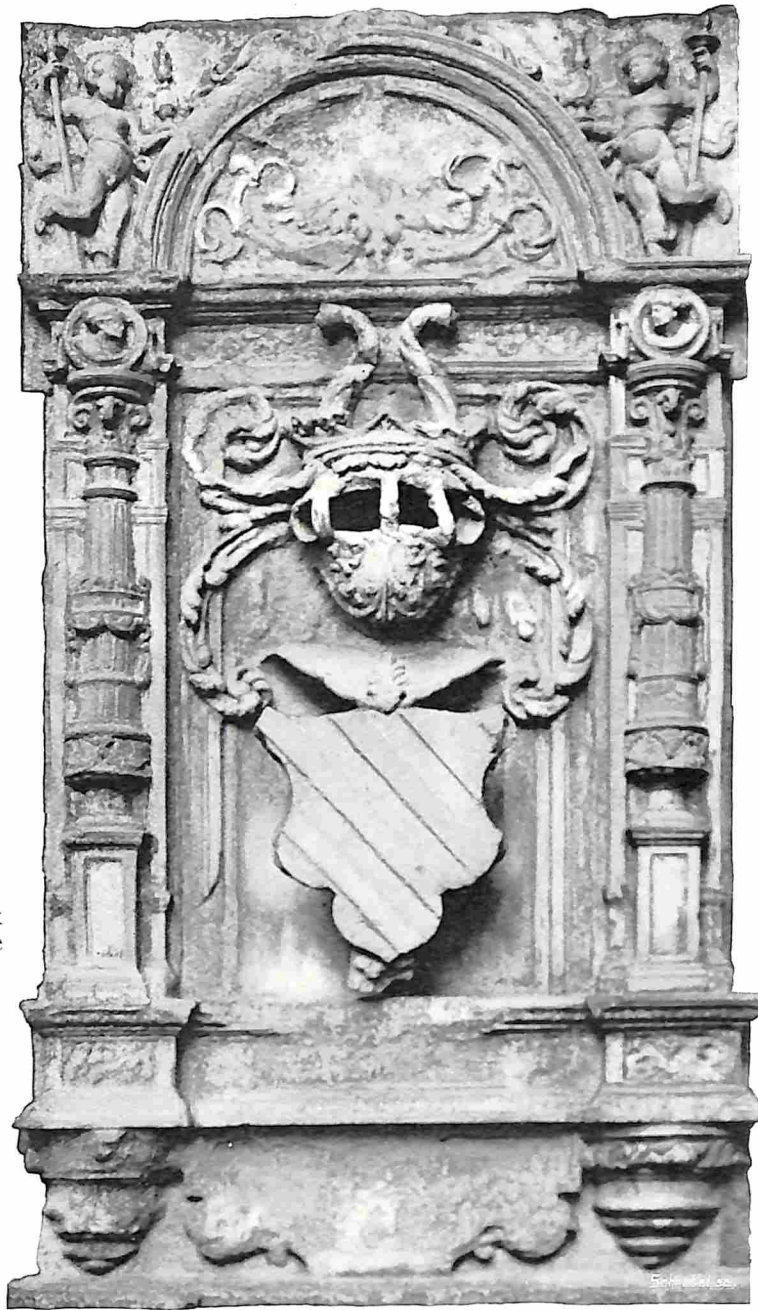

Foto R. H. Herwig.

DE WEDDERBURCHT.

HET WAPEN VAN GEORG SCHENCK VAN TOUTENBURG (16^E EEUW) HETWELK ZICH IN DEN TOREN NAAST DE DEUR BEVINDT.

— Weet je wat, werd voorgesteld, we kunnen hier van avond vast wel ergens in een of ander café spelen, desnoods in een paar achter elkaar, maar dat is de bedoeling niet, en dat is noodeloos tijdverspillen. We doen beter, met naar Gotha te gaan, en het daar te probeeren. Lukt het, dan blijven we er tot morgen-avond, lukt het niet, dan kunnen we nog altijd zien wat we doen.

Dus haalden we de koffers weer, en, alles behalve hoopvol gestemd, sjokten we de stationstrappen weer op. In een boemeltrein met vierde klasse hadden we geen zin: derde klasse reisden we per Eilzug. In Gotha bleven de koffers weer aan het station, en met de instrumenten onder den arm de stad in, door de prachtige residentiepark-straten met breede boulevards, lijnvol golvend over de heuvels, en zware boomgroepen, flankerend de monumentale gebouwen, waaraan Gotha zoo rijk is.

Een oogenblik op straat praten met een Inselsbergschen kennis, een chic jongmensch uit Gotha, die nogal met ons ophad.

— Ja, dat en dat café, daar zou het best gaan, dacht hij. Of anders daar en daar! Hij zou 's avonds eens komen kijken, waar we zaten.

Maar weer hetzelfde als in Erfurt: nergens een vast engagement. We begonnen moe te worden van het voortdurende loopen en den aanhoudenden tegenspoed, en ook de ondernemingsgeest en de opgewektheid daalden aanmerkelijk.

— Weet je wat we doen: vanavond trekken we maar op bonnefooi hier of daar naar toe — je weet, morgen beginnen de groote wedrennen op den Boxberg bij Gotha, en nu is het overal vol — en dan scharrelen we ons kostje maar bij elkaar. Misschien vinden we dan wat voor morgenavond ook!

— Dus nu naar een hotel?

— Ja, maar niet te duur! Ik heb er daareven een gezien, dat iets voor ons lijkt.

't Zag er van buiten vrij netjes uit, maar zoodra we binnen waren, bleek het een zootje van je welste te zijn: een smerige gelagkamer, vol rookende, drinkende en zwetsende landloopers, onguere typen met verwaarloosde baarden en haren. Een vieze del van een Wirtin, een drankzuchtige Wirt, die ons met een allergemeenste tronie vriendelijk toegrijsde. De trappen stonken van 't vuil, de ruiten ontbraken bij heele gelederen.

Op een kamer bracht de Wirt ons, waar een stuk of vijf bedden stonden, met onsmakelijk bontgeruit beddegoed, zonder lakens. Er hing een dompige lucht, en elk spoor van zindelijkheid ontbrak.

Maar wat de deur toedeed, was het zien van een stuk of wat griezelige beestjes, waardoor bedelaars-doelens berucht zijn, en die hier gezellig aan den wand kleefden.

Eerst lieten we Herr Wirt vertrekken, en toen uitten zich de gemoederen.

— Hier blijven we niet, hoor!

— Nee, liefst niet. Maar wat dan?

— Nou, weet je wat, dat gepruts hier in Gotha haalt toch niets uit! Blijven we hier van avond, dan moeten we morgen-avond ook blijven, en dat kan in onze omstandigheden niet lijden.

— Nee, we moeten zorgen, dat we zoo gauw mogelijk weer in den toeristenstroom komen; dat is voor ons veel beter!

— Juist, en daarom vind ik, dat we onze reis naar de Sächsische Schweiz zooveel mogelijk moeten bespoedigen. Elke dag is winst: laten we vanavond naar Leipzig gaan!

— Maar dan kunnen we niet spelen.

— Dat is minder; maar dan hebben we twee dagen winst; morgenochtend bekijken we Leipzig en morgenmiddag gaan we door naar Dresden. Morgenavond spelen in Dresden, overmorgen, dus Maandagmiddag verder naar de Sächsische Schweiz.

— Maar iets anders: hoe komen we hier vandaan?

— Laat maar aan mij over: zoo iets heb ik wel meer bij de hand gehad. Ben je klaar, dan gaan we!

Met een onnoozel praatje begon ik tegen den Wirt, vragend tot hoe laat hij open was, want dat we diep in den nacht pas naar huis kwamen.

Maar hij, ervaren landloopers-herbergier, rook lont, en spartelde tegen: we moesten vooruit betalen.

— Bè je mal! riep Pergamum, — voor die vuile kamer?

— Ja, brutaliseerde Herr Wirt, op zulke losse gronden kon hij geen kamers verluken.

Het heftige discours, waarin zich al wat landlooper was, mengde, begon ons te vervelen.

— Loop dan met je kamer! Adieu, hoor, we zullen wel ergens anders onder dak komen!

Toen even een telegram naar Albert, dat we verder moesten, en toen aan 't tijd dooden.

Een uurtje of wat verluummelden we nog in de stad, genietend van de teekenachtige oud-Duitsche huisjes aan het glooiende Marktplein, waar hoekige erkers en uitspringende gevel-verdiepingen, met spitse of golvende daken, roodgepand, en onderbroken door tal van primitieve dakvensters, waar die karaktertypen van oud-Duitsche architectuur scherpe schaduwpartijen wierpen in de dalende schemering. Een uurtje van wachten op het nachtkoele perron, met z'n omgeving van duisternis, waar een enkele boog-lamp met fijne straaltjes in opglanst, en groenige gaspitten gezaaid zijn, enkel en op rijen. Doffe geluiden van stillen nacht-arbeid, van wagonbonzen, van snerpfluitjes; een lokaaltje uit de provincie komt aan, en stuwt een donkeren menschenstoet over het perron, terwijl de treinwagentjes gelig lichten in hun verlatenheid, totdat alles wordt gedooft, en het treintje weggerold wordt naar een zijspoor. Dan eindelijk, als je denkt, dat het tijd is, komt een man met een bel omroepen, dat D-Zug nach Leipzig een half uur Verspätung heeft; en geduldig zet je je weer op je koffers, een versche sigaar opstekend. Ik hoop dat zij niet te veel in getal zijn, die vol onverschilligheid over dergelijke indrukken heen loopen, zoekend naar de verdere avonturen. Iets bijzonders is het niet, dat weet ik wel: maar zulke uren in zwaargevoelde tijden van zorg en verantwoordelijkheid geven scherpe indrukken, waar ik van houd.

* * *

In den trein een van de bekende knusse D-trein-coupé's, warm verlicht, en vol comfort, ook al is het derde klasse. Echte liefhebbers als we ons altijd toch gevoeld hebben, kriebelde een soort van ontevredenheid in ons, dat we dien avond niets te spelen hadden; en gelijktijdig uitte zich het verlangen: ik heb verduiveld veel zin om wat muziek te maken. Glimlachende gezichten bij de coupé-genooten, weldra groote belangstelling in den zijgang, en plezier in het gevalletje. Conducteur amicaal-beleefd, maakt een joviaal praatje, en krijgt een sigaar; treinsmid en lampenpoetser blijven even staan luisteren, de dienstvrouw staat aan een raampje; en snel verbreidt zich de mare door den trein, dat in rijtuig zoo en zoo een paar artisten zitten, die muziek maken.

Een jonge dame bij ons in de coupé, alleen op reis, — misschien een kellerin of een kantoormeisje —, luistert met plezier toe, en glimlacht tevreden; als ze lastig gevallen wordt door onbeschaamde heeren in de zijgang, voelen we ons, romantisch als onze rol is, geroepen, voor haar op te komen, en de onbescheiden vlegels weg te kijken. Als het dametje den trein verlaat, helpen de arme artisten haar, zwak meisje, met haar bagage, terwijl de heeren in de gang staan te grinniken, en beleedigende woorden roepen, door ons met een korte hatelijkheid afgesnauwd.

Met een vriendelijk lachje bedankt ze ons, zwervers, voor onze hulpvaardigheid. Ook als arme muzikant heb-je toch vaak gelegenheid om „de mooie rol” te spelen!

BALI.

EEN KIJKJE IN HET OUDE ERFURT.

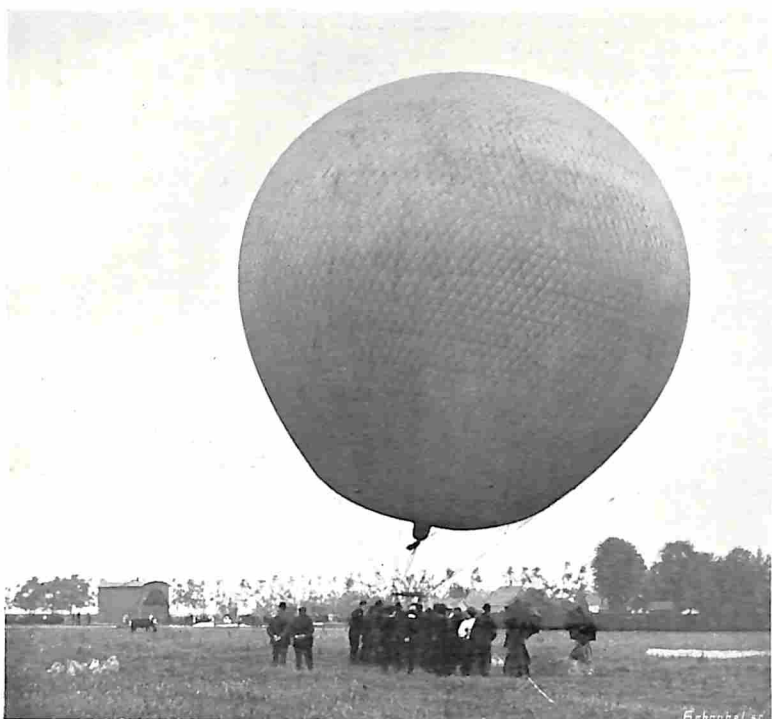

Foto Chr. A. C. Nell

HET UITWEGEN.

LUCHTREIZEN MET DEN VRIJEN BALLON.

(Vervolg).

ALS alles klaar is en de medevarenden in de mand geklommen zijn, wordt de ballon uitgewogen. Vooraf heeft men zooveel zakken droog zand in de mand geplaatst als men denkt te kunnen medenemen. Iedere zak bevat 15 Kg. zand en is, dus gemakkelijk te hanteeren. Geleidelijk worden zooveel zandzakken van de mand waaraan zij hangen, afgenomen, dat het gehele luchtschip juist in evenwicht is. Nog even overtuigt de balloncommandant zich dat alles in orde is dan worden al naar dat noodig is, een of meer zandzakken afgenomen, zoodat de ballon een zekere opstijgingskracht heeft, vervolgens wordt op bevel van den balloncommandant een touwtje losgetrokken, dat het vulaanhangsel nog gesloten hield en als een gunstig oogenblik komt, klinkt het „alles los” uit den mond van den balloncommandant en de ballon stijgt kalm en statig naar boven. Welk een overgang van drukte tot volmaakte kalmte! Tot aan het oogenblik van de opstijging was het een heen en weergeloop, een praten en beartwoorden van allerlei vragen, een inspanning, die vooral bij windiger weer den luchtreiziger vóór de reis uitputten. En nu na de opstijging is dit alles met een tooverslag verdwenen en heeft het plaats gemaakt voor een volkomen rust. Onder ons breidt zich een onbeschrijfelijk schoon panorama uit en rondom ons heerscht rust en stilte. In één oogenblik zijn wij uit het drukke leven, uit het rumoer van de aarde en van een groote stad in de volmaaktste rust van den dampkring. De ballon zweeft zonder een enkele merkbare beweging hoog boven den grond, vrij van alle hindernissen.

Wel heeft men de eerste oogenblikken na de opstijging niet geheel vrij voor een aandachtige beschouwing van hetgeen daar beneden te zien is. Wel moet men op verschillende dingen in verband met daling of rijzing van den ballon letten, zooals in het geval dat de zevende afbeelding te zien geeft, waarin het plotseling uitwerpen van twee zakken zand noodig was om te beletten, dat de ballon door een onverwachte daling tengevolge van een windstoot met den grond in aanraking zou komen, doch dit alles haalt niet bij den ingespannen arbeid vóór de opstijging en de drukte, die daarbij heerscht.

Die plotselinge overgang van inspannende drukte tot volmaakte rust laat dan ook niet na een diepen indruk te maken op hem, die voor het eerst een ballonreis maakt. Merkwaardig is daarbij, dat niet de geringste sporen van duizeligheid kunnen worden opgemerkt. Zelfs moet het nog nooit voorgekomen zijn, dat iemand bij luchtreisen last gehad heeft van duizelingen, ook niet zij, die anders, staande op een hoog punt, daardoor spoedig worden aangegrepen. De gedachte aan duizeligheid komt zelfs

niet op. Ik heb meermalen beproefd of ik een gewaarwording kon krijgen, overeenkomstig met die, welke ik heb als ik b.v. over den rand van een plat dak naar beneden kijk, het onaangename gevoel van het evenwicht te kunnen verliezen, doch over den rand van de mand naar beneden ziende of op welke wijze ook mij rekenschap gevende van de hoogte waarop de ballon zweefde, heb ik nooit iets van duizeligheid of een onaangenaam gevoel gekregen. Het schijnt dat de oorzaak van het niet-duizelig worden daarin ligt, dat het oog geen maatstaf vindt voor beoordeeling van de hoogte, waarop de ballon zweeft.

Slechts op een zeer geringe hoogte als 200—300 M. geven kerktorens, fabrieksschoorstenen of hoge boomen nog eenigen maatstaf, maar daarboven lijkt alles plat en de indruk, dien men krijgt op grotere hoogte is dat de grond zeer nabij is.

Kort na de opstijging wordt een lang, zwaar touw, het z.g. sleeptouw uitgelaten. Het is een kabeltouw ter lengte van tachtig meter, dat, hangende aan den ring, bij de landing dient om en de horizontale beweging en de daling van den ballon te remmen.

Zoodra het voor een groot gedeelte op den grond ligt biedt het tegenstand bij het sleepen en ontlast tevens den ballon. Maar tijdens de vaart hangt het loodrecht naar beneden. Het eigenaardige verschijnsel doet zich daarbij voor, dat men nooit, langs dit touw naar beneden ziende, den indruk krijgt of het ver van den grond blijft. Steeds zal men meenen dat het zeer dicht langs den grond moet gaan, ook al zweeft de ballon 1000 meter boven de aarde. Werpt men een groot stuk papier uit, dan ziet men dat met lange zwaaien en schommelingen naar beneden vallen en na korten tijd schijnt het alsof het ieder oogenblik op den grond zal komen. Toch kan men het nog zien vallen nadat verscheidene minuten verlopen zijn en het met het bloote oog bijna niet meer te onderkennen is en nog steeds is het niet op den grond gekomen. In den ballon kan men de hoogte niet schatten en zal men deze steeds geringer achten dan zij werkelijk is.

Zoodra de eerste noodzakelijke handelingen na de opstijging, zooals sleeptouw uitlaten, barometeraflezingen en dgl. afgehoopen zijn, kunnen wij voor enkele oogenblikken toegeven aan den lust het panorama beneden ons te beschouwen. Als een reusachtige, gekleurde, levende landkaart breidt de aarde zich beneden ons uit. Tot op zeer groote hoogte zijn de hoofdzaken in het landschap, rivieren, wegen, bosschen, steden en dorpen, boomgroepen, weiden en akkers en vele andere bijzonderheden zeer duidelijk te onderscheiden. Men ziet nu de aarde zooals men die nooit anders ziet, nl. van boven af, zoodat zij een reusachtigen plattegrond vormt, vol met kleuren en tinten, waarvan wij vóór een luchtreis geen denkbeeld hadden. Een menigte van ongedachte, nooit geziene merkwaardige bijzonderheden dringt zich aan onze aandacht op. Laat ik daarvan eenige noemen. (Slot volgt).

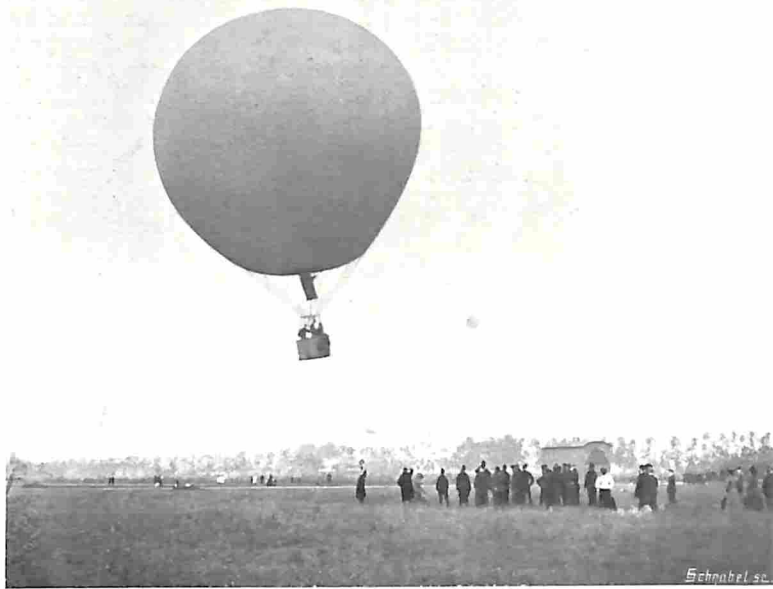

Foto Chr. A. C. Nell.

DE BALLON VERLAAT DE AARDE.

Foto Chr. A. C. Nell. DE BALLON DAALT PLOTSELING.